

Wijziging van de Kaderwet dienstplicht en van de Wet gewetensbezwaren militaire dienst in verband met het van toepassing worden van de dienstplicht op vrouwen

VOORSTEL VAN WET

Wij Willem-Alexander, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, enz. enz. enz.

Allen, die deze zullen zien of horen lezen, saluut! doen te weten:

Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenselijk is de Kaderwet dienstplicht en de Wet gewetensbezwaren militaire dienst te wijzigen in verband met het ook van toepassing worden van de dienstplicht op vrouwen;

Zo is het, dat Wij, de Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

ARTIKEL I

De Kaderwet dienstplicht wordt als volgt gewijzigd:

A

In artikel 1, eerste lid, onder b, wordt "hij" vervangen door: degene.

B

Artikel 3 wordt als volgt gewijzigd:

1. "mannelijke" wordt telkens geschrapt;
2. "hij" wordt telkens vervangen door: degene.

C

Artikel 6 wordt als volgt gewijzigd:

1. In het eerste lid wordt "zijn" telkens vervangen door: de;
2. In het derde lid wordt "aan hem" geschrapt.

D

In artikel 7, vierde lid, wordt "hij" vervangen door: deze.

E

In artikel 10 wordt "hij" vervangen door: deze.

F

Artikel 11 wordt als volgt gewijzigd:

1. "hij" wordt telkens vervangen door: degene;
2. In het derde lid wordt "hem" vervangen door: degene;
3. In het zesde lid wordt "Onze Minister van Justitie" vervangen door: Onze Minister van Veiligheid en Justitie.

G

Artikel 14, onderdeel c, komt te luiden:
c. broeder- of zusterdienst.

H

Artikel 21 wordt als volgt gewijzigd:

1. In de aanhef wordt "hij" vervangen door: deze;
2. In onderdeel a en onderdeel b wordt "hij" telkens vervangen door: degene.

I

Artikel 22 wordt als volgt gewijzigd:

1. In het tweede lid wordt "hem" vervangen door: de dienstplichtige;
2. In het tweede lid wordt "zijn dienstplicht" vervangen door: deze dienstplicht.

J

In artikel 26, onderdeel b, wordt "hem" vervangen door: deze.

K

Artikel 27 wordt als volgt gewijzigd:

1. In het eerste lid wordt "zijn functie" vervangen door: de functie;
2. In het eerste lid wordt "zijn functieervulling" vervangen door: de functieervulling.

L

In artikel 28 wordt "hem" vervangen door: deze.

M

In artikel 29, eerste lid, wordt "hij" vervangen door: deze.

N

Artikel 30, eerste lid, komt te luiden:

1. De dienstplichtige in werkelijke dienst is verplicht zich tijdens het verblijf in een gebouw, luchtvaartuig of voertuig alsmede op een vaartuig of een terrein, dat in gebruik is bij of ten behoeve van de krijgsmacht of dat de dienstplichtige tot verblijf of gebruik dient bij de vervulling van de taak in internationaal verband, te onderwerpen aan een in het belang van de dienst door het bevoegd gezag gelast onderzoek aan het lichaam of de kleding of van daar aanwezige goederen die de dienstplichtige toebehoren.

O

Artikel 35 wordt als volgt gewijzigd:

1. In het eerste lid wordt "hij" vervangen door: degene;
2. In het eerste lid wordt "hem" vervangen door: deze persoon.

P

Het eerste lid van artikel 36 komt te luiden:

1. Met hechtenis van ten hoogste een maand of geldboete van de tweede categorie wordt gestraft:
- a. degene die niet voldoet aan de ingevolge artikel 6 op deze persoon rustende verplichtingen;
 - b. degene die ingevolge deze wet voor de werkelijke dienst is opgeroepen en niet verschijnt op tijd en plaats bij dat deel van de krijgsmacht, waarbij degene is ingedeeld, tenzij degene zulks niet valt toe te rekenen.

Q

In artikel 60, vierde lid, wordt "hem" vervangen door: betrokkene.

ARTIKEL II

De Wet gewetensbezwaren militaire dienst wordt als volgt gewijzigd:

A

Artikel 1, eerste lid, komt te luiden:

<<militair>>: degene die behoort tot de krijgsmacht, ook gedurende de tijd, dat deze niet in werkelijke dienst is;

<<vervangende dienst>>: de dienst die verplicht wordt vervuld ter vervanging van de militaire dienst;

<<erkende gewetensbezwaarde>>"degene van wie bezwaren tegen de persoonlijke vervulling van de militaire dienst als ernstige gewetensbezwaren zijn erkend;

<<groot verlof>>: de tijd gedurende welke de erkende gewetensbezwaarde geen vervangende dienst vervult of behoeft te vervullen;

<<tewerkgestelde>>: degene die voor vervangende dienst is opgeroepen van het ogenblik af dat deze op de plaats van de eerste bestemming is aangekomen tot het tijdstip, waarop deze met groot verlof wordt gezonden;

<<dienstplichtige>>: degene die ingevolge de Kaderwet dienstplicht geschikt is verklaard voor het vervullen van werkelijke dienst.

B

In artikel 9, eerste lid, wordt "hem" vervangen door: degene.

C

Artikel 11, eerste lid, wordt als volgt gewijzigd:

1. In de eerste volzin wordt "hij" vervangen door: deze;
2. In de tweede volzin wordt "Hij" vervangen door: De erkende gewetensbezwaarde.

D

Artikel 12 wordt als volgt gewijzigd:

1. In het tweede lid wordt "hij" vervangen door: de betrokkene;
2. In het derde lid wordt "zijn ontslag uit militaire dienst" vervangen door: het ontslag uit militaire dienst;
3. In het vijfde lid wordt "hem" vervangen door: de betrokkene;
4. In het vijfde lid wordt "hij" vervangen door: deze.

E

In artikel 14 wordt "hem" telkens vervangen door: de betrokkene.

F

In artikel 15 komt onderdeel e te luiden:
e. broeder- of zusterdienst.

G

In artikel 25, onderdeel a, wordt "hij" vervangen door: deze.

H

Artikel 27, tweede lid, komt te luiden:
2. De erkende gewetensbezwaarde met groot verlof is verplicht om aan Onze Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid aan te wijzen functionarissen inzage te verlenen van de aan de gewetensbezwaarde ter zake van de erkenning uitgereikte bescheiden alsmede om aan Onze Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid desgevraagd alle gewenste inlichtingen te verschaffen in verband met de betreffende vervangende dienst.

I

Artikel 32 wordt als volgt gewijzigd:

1. In het tweede lid wordt "op zijn verzoek" vervangen door: op verzoek;
2. In het tweede lid wordt "zijn verantwoording" vervangen door: de verantwoording;
3. In het vierde lid wordt in de tweede volzin "hem" vervangen door: degene;
4. In het vierde lid wordt "hij" vervangen door: degene.

I

Artikel 33 wordt als volgt gewijzigd:

1. In het tweede lid wordt "Onze Ministers van Justitie en van Sociale Zaken en Werkgelegenheid" vervangen door: Onze Ministers van Veiligheid en Justitie en van Sociale Zaken en Werkgelegenheid;
2. In het vierde lid wordt "de artikelen 512 tot en met 523 van het Wetboek van Strafvordering" vervangen door: de artikelen 512 tot en met 515 en de artikelen 517 en 518 van het Wetboek van Strafvordering.

J

In artikel 35, tweede lid, wordt de zinsnede "Indien de gestrafte niet verschijnt en de rechtbank zijn aanwezigheid noodzakelijk acht," vervangen door: Indien de gestrafte niet verschijnt en de rechtbank de aanwezigheid van de gestrafte noodzakelijk acht,.

K

Artikel 52 wordt als volgt gewijzigd:

1. In het eerste lid wordt "Hij," vervangen door: Degene;
2. In het tweede lid wordt "hij" vervangen door: degene.

L

In artikel 52a wordt "hij" telkens vervangen door: degene.

M

Artikel 53 wordt als volgt gewijzigd:

1. In het eerste lid, onderdeel b, wordt "zijn dienstverplichtingen" vervangen door: de dienstverplichtingen;
2. In het tweede lid wordt "de op hem rustende dienstverplichtingen" vervangen door: de op betrokkene rustende dienstverplichtingen.

N

In artikel 54 wordt "zijn dienstverplichtingen" vervangen door: de dienstverplichtingen.

O

In artikel 55 wordt "hem" vervangen door: de tewerkgestelde.

P

In artikel 55a wordt "hem" vervangen door: die persoon.

Q

Artikel 56, derde lid, komt te luiden:

3. Zij, die ingevolge het voorgaande lid met de opsporing zijn belast, kunnen degene die zich schuldig maakt aan een feit, strafbaar gesteld bij deze wet, na aanhouding overbrengen naar de plaats waar degene zich voor het vervullen van de dienstverplichtingen behoort te bevinden.

ARTIKEL III

Deze wet treedt in werking op een bij koninklijk besluit te bepalen tijdstip.

Lasten en bevelen dat deze in het Staatsblad zal worden geplaatst en dat alle ministeries, autoriteiten, colleges en ambtenaren wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven te

De Minister-President, Minister van Algemene Zaken,

M. Rutte

De Minister van Defensie

J.A. Hennis-Plasschaert

MEMORIE VAN TOELICHTING

ALGEMEEN DEEL

Inleiding

Het wetsvoorstel strekt tot aanpassing van de Kaderwet dienstplicht en de Wet gewetensbezwaren militaire dienst zodat de dienstplicht niet alleen betrekking heeft op mannen, maar ook op vrouwen. Daarnaast wordt de Kaderwet dienstplicht aangepast aan de huidige benaming van het ministerie van Veiligheid en Justitie en wordt de Wet gewetensbezwaren militaire dienst aangepast aan de meest recente nummering van artikelen uit het Wetboek van Strafvordering.

1. De hoofdlijnen van het voorstel

In 1992 is besloten de Nederlandse krijgsmacht volledig uit vrijwillig dienend personeel te laten bestaan: uit beroepsmilitairen en uit reservepersoneel dat onder de wapenen is. Hiertoe is in 1995 de Grondwet aangepast en is op 1 mei 1997 de Kaderwet dienstplicht ingevoerd. Gelijkzeitig is de Dienstplichtwet ingetrokken. De Kaderwet dienstplicht bepaalt kort gezegd dat mannelijke Nederlanders worden ingeschreven voor de dienstplicht door de gemeente waarin zij wonen in het jaar dat zij de leeftijd van 17 jaar bereiken. De bepalingen in de Kaderwet dienstplicht aan de hand waarvan daadwerkelijke oproeping en uitoefening van de dienstplicht plaatsvindt -artikelen inzake keuring, oproeping, rechtstoestand en strafbepalingen- zijn opgeschort.

Naar aanleiding van het Algemeen Overleg op 2 november 2015 is onderzocht wat nodig is om de Kaderwet dienstplicht ook op vrouwen van toepassing te laten zijn¹. In reactie daarop is de Tweede Kamer bij brief van 2 februari 2016 gemeld dat de uitwerking van de parlementaire wens om de dienstplicht tot vrouwen uit te breiden, ter hand wordt genomen². Dit vormt de aanleiding tot dit wetsvoorstel.

Een dienstplicht zonder onderscheid naar geslacht is een principiële punt voor de Tweede Kamer³. Het wetsvoorstel doet recht aan de gelijkwaardigheid van man en vrouw. Het bereiken van een gelijkwaardige plaats in de samenleving vergt dat vrouwen niet alleen gelijke rechten hebben, maar ook gelijke plichten. Daarnaast betekent dit een grotere slagingskans op het vinden van de specialisten die de krijgsmacht nodig heeft bij beëindiging van de opschorting van de opkomstplicht.

De Kaderwet dienstplicht heeft alleen betrekking op mannen. Op aanwijzing van de Raad van State⁴ is in de toelichting op de Kaderwet dienstplicht aangegeven welke objectieve en redelijke grond afwijking van het gelijkheidsbeginsel van artikel 1 van de Grondwet rechtvaardigde. Uit de toelichting blijkt dat de regering het niet opportuun achtte om de dienstplicht voor vrouwen mogelijk te maken. De regering nam het ook in 1985 ingenomen⁵ standpunt in dat militaire dienstplicht voor vrouwen niet aan de orde was zolang de maatschappelijke positie van mannen en vrouwen niet gelijkwaardig was voor wat betreft

¹ Kamerstukken II, 2015-2016, 34 300 X, nr 67, blz. 56.

² Kamerstukken II, 2015-2016, 34 300 X, nr. 79.

³ Kamerstukken II, 2015-2016, 34 300 X, nr. 67, blz. 26.

⁴ Kamerstukken II 1994-1995, 23 985, nr. B.

⁵ Kamerstukken II, 1985-1986, 16 565, nr. 3-4.

inkomen, status en macht. Dat de maatschappelijke positie van vrouwen in 1995 achterbleef ten opzichte van mannen, maakte de regering op uit het door de overheid gevoerde emancipatiebeleid⁶.

Naar huidig inzicht weegt het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen, waar de Raad van State terecht op wees, echter zwaarder dan een eventuele achterstand op de arbeidsmarkt. Hierbij komt dat de arbeidsdeelname van vrouwen vanaf 1995 tot 2014 is gestegen van 52,2 % naar 65,4 % (Bron: CBS). Verwacht wordt dat de arbeidsdeelname van vrouwen tot 2040 verder stijgt doordat oudere generaties vrouwen met een lage participatiegraad plaats maken voor jongere generaties met een hoge participatiegraad. Ter vergelijking: in 2014 bedroeg de arbeidsdeelname van vrouwen tussen 20-40 jaar 82% (Bron: CBS).

In de loop der jaren nam niet alleen de arbeidsdeelname van vrouwen toe, maar steeg ook het gemiddelde opleidingsniveau. In 1995 had 27 % van de vrouwen tussen 20-40 jaar een hbo- of wo-opleiding. In 2015 is dit aandeel voor vrouwen tussen 35-40 jaar toegenomen tot 42,7 % (Bron: CBS). Cijfers over jongere generaties zijn nog niet bekend.

De strijdkrachten vormen een hoogwaardige, krachtige en flexibele krijgsmacht, bestaand uit professioneel opgeleide mannen en vrouwen. Gelet op de ontwikkeling in oorlogsvoering doet de krijgsmacht ook in de toekomst een beroep op schaars technisch, medisch en ICT-personeel⁷. Bij een eventueel einde van de opschorting van de opkomstplicht behoeft de krijgsmacht meer personen die met name op die gebieden inzetbaar zijn. De invoering van de dienstplicht voor vrouwen leidt tot een grotere succeskans op inschakeling en werving voor de strijdkrachten van dienstplichtigen die op die gebieden geschoold zijn. Overigens is beëindiging van de opschorting van de opkomstplicht op dit moment niet aan de orde.

Om de Kaderwet dienstplicht en de Wet gewetensbezwaren militairen ook van toepassing te laten zijn op vrouwen, zijn woorden zoals 'mannelijk', 'hij' en 'broederdienst' vervangen door seksneutrale aanduidingen. De wetten zijn daardoor niet meer enkel op mannen toegespitst.

2. Verhouding tot hoger recht (Grondwet)

In de Grondwet wordt ten aanzien van de krijgsmacht geen onderscheid gemaakt tussen man en vrouw.

3. Gevolgen

De opkomstplicht voor dienstplichtigen is per 1 mei 1997 opgeschort in verband met het einde van de Koude Oorlog en de daardoor sterk afgenomen dreiging uit het Oostblok. Zolang de opkomstplicht is opgeschort heeft wijziging van de Kaderwet dienstplicht en de Wet gewetensbezwaren militairen voor Defensie beperkte gevolgen. Zo zullen vrouwen die op of na inwerkingtreding van de wet de leeftijd van zeventien jaar bereiken, net als mannen van die leeftijd een besluit over de dienstplicht moeten ontvangen en zullen ook hun tegenwerpingen in behandeling moeten worden genomen. Dit betekent een verdubbeling van de werkzaamheden van de twee medewerkers die deze

⁶ Kamerstukken II 1994-1995, 24 245, nr. 3, blz. 5-6.

⁷ Nota *In het belang van Nederland*, blz. 11, bijlage bij Kamerstukken II, 2013-2014, 33 763, nr. 1.

administratieve werkzaamheden verrichten en het versturen van 100.000 extra brieven per jaar.

Bij een eventueel einde van de opschorting van de opkomstplicht worden nadere regels gesteld over uitstel, ontheffing en vrijstelling. Deze regels worden geformuleerd aan de hand van de dan geldende inzichten, met inachtneming van op dat moment geldend recht en van daarmee samenhangende waarborgen, bijvoorbeeld die inzake zwangere vrouwen.

4. Financiële gevolgen

De wijziging van de Kaderwet dienstplicht en van de Wet gewetensbezwaren militairen leidt in de eerste plaats tot een verdubbeling van de werkzaamheden van de twee medewerkers die deze administratieve werkzaamheden verrichten. De kosten daarvan zijn begroot op circa € 2.885,- bruto per jaar. In de tweede plaats dienen jaarlijks ruim 100.000 extra brieven te worden verstuurd. De enveloppen- en portokosten daarvan zijn begroot op € 98.000,- per jaar. De totale extra kosten zijn derhalve begroot op € 100.885,- per jaar. De hoeveelheid bezwaren die tegen de besluiten wordt ingediend is gering, de kosten die zijn gemoeid met de behandeling daarvan, zijn verwaarloosbaar.

5. Internationaal

Naast Nederland kent een beperkt aantal westerse landen nog de dienstplicht: Denemarken, Noorwegen, Finland, Estland, Oostenrijk, Zwitserland, Cyprus en Griekenland. Ook in Rusland bestaat er dienstplicht. Noorwegen is het enige land in Europa en binnen de NAVO dat ook vrouwen een dienstplicht oplegt. De dienstplicht voor vrouwen is in 2015 ingevoerd op grond van het gelijkheidsbeginsel, opdat vrouwen niet alleen gelijke rechten, maar ook gelijke plichten hebben. Noorse vrouwen en Noorse mannen zijn daarmee gelijk in de verdediging van het land. De Noorse regering verwacht hiermee de krijgsmacht een menselijker karakter te geven en meer hoogopgeleiden met de juiste kennis voor technologische zaken te kunnen oproepen. Tot slot kent Israël sinds 1948 dienstplicht voor vrouwen. Dienstplichtige Israelische vrouwen opereren in ondersteunende functies, zoals instructeur of radarspecialist.

6. Advies en consultatie

7. Overgangsrecht en inwerkingtreding

In het wetsvoorstel is bepaald dat de onderhavige nieuwe wetgeving in werking treedt op een bij koninklijk besluit te bepalen tijdstip. De nieuwe wetgeving geldt voor eenieder die op of na inwerkingtreding ervan de leeftijd van 17 jaar bereikt. De leeftijdsgrens hangt samen met het feit dat Nederlanders door de gemeente worden ingeschreven voor de dienstplicht in het jaar waarin zij 17 jaar oud worden.

ARTIKELSGEWIJS

ARTIKEL I

Met dit artikel worden in de Kaderwet dienstplicht aanduidingen van dienstplichtigen, van degenen die voor de dienstplicht worden ingeschreven, van degenen die van de dienstplicht zijn uitgesloten en van degenen die van de dienstplicht zijn vrijgesteld, seksneutraal geformuleerd, zodat de Kaderwet dienstplicht ook op vrouwen van toepassing kan zijn. Daarbij is zoveel mogelijk aangesloten bij de termen die in de betreffende artikelen worden gehanteerd.

Daarnaast wordt de Kaderwet dienstplicht aangepast aan de huidige benaming van het Ministerie van Veiligheid en Justitie.

ARTIKEL II

Met dit artikel worden in de Wet gewetensbezwaren militairen aanduidingen van militairen, van erkende gewetensbezwaarden, van tewerkgestelden, van dienstplichtigen van gestraften en van schuldigen, sekseneutraal geformuleerd, zodat de Wet gewetensbezwaren ook op vrouwen van toepassing kan zijn.

Daarnaast wordt artikel 33, tweede lid, van de wet gewetensbezwaren militairen aangepast aan de huidige benaming van het Ministerie van Veiligheid en Justitie.

Tot slot wordt de Wet gewetensbezwaren militaire dienst aangepast aan de meest recente nummering van artikelen uit het Wetboek van Strafvordering, waarnaar in artikel 33, vierde lid, wordt verwezen.

ARTIKEL III

Het wetsvoorstel treedt in werking op een bij koninklijk besluit te bepalen tijdstip.